

«Kvinnekupp» i Asker 1971

«Politiske amazoner stormer rådhuset» og «kvinnerevolusjon i Asker». Overskriftene er hentet fra avisene dagen etter kommunevalget i 1971, da det var klart at et flertall av de nye folkevalgte i Asker var kvinner. Sjokkerte mannlige kommunepolitikere ble feid ut og mistet plasser de anså som sine.

"Takk - men jeg foretrekker en plass i kommunestyret...". Løpeseddel fra Norske Kvinners Nasjonalråd, 1971. Tegning av Pedro.

Hemmelige møter

«Kvinnekuppet»

- «Kvinnekuppet» rystet norsk politikk etter kommunevalget høsten 1971.

- Gjennom en organisert kumuleringskampanje fikk kvinner flertall i kommunestyrene i Oslo, Trondheim og Asker.
- I seks andre kommuner fikk kvinnene over 40 prosent av plassene.
- I 441 av de 444 kommunestyrene var mannsflertallet intakt. I 22 kommunestyrer var det ikke valgt inn noen kvinne.
- I Asker var kvinneflertallet et resultat av en aksjon som Husmorlaget hadde tatt initiativ til, hvor de oppfordret kvinner til å stryke menn fra valglistene og føre opp kvinner i stedet.

Det startet i 1970. Karla Skaare hadde lenge kjempet for å sette førskoler og barnehager på den politiske dagsordenen. Men hun opplevde at hun ikke ble hørt av et kommunestyre styrt av middelaldrende menn. Derfor tok Skaare, som var leder av Husmorlaget i Asker, initiativ til en aksjon for å få kvinner inn på rådhuset.

På mer eller mindre hemmelige møter i husmorlagene lærte kvinnene at de kunne kumulere på listene, stryke representanter på en valgliste og føre opp nye på tvers av partiskillene. Slik begynte de å lage alternative kvinnelister. Menn ble strøket fra valglistene og kvinner ble ført opp.

Fire kvinner som allerede satt i kommunestyret, var aktive i aksjonen. Marie Borge Refsum representerte Høyre, Berit Ås Arbeiderpartiet, Tove Bye Senterpartiet og Kari Bjerke Anderssen Venstre. Med et enormt pågangsmot holdt de foredrag for kvinnegrupper og foreninger og manet til kamp for å få valgt inn kvinner i kommunestyret.

Da stemmene var talt opp, viste det seg at kvinnene hadde fått flertall i Asker. Av 47 representanter i kommunestyret var 27 kvinner. Kvinner som aldri hadde planlagt noen politisk karriere, så plutselig sitt navn på kommunestyrelista.

– I løpet av perioden før kvinnekuppet ble vi smertelig klar over at vi trengte flertall i kommunestyret for å få gjennomslag for saker som trafiksikkerhet. Derfor et kvinnekupp, forteller Berit Ås i ettertid.

Berit Ås var sentral i aksjonen i Asker for å få flere kvinner inn på Rådhuset. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Flertall

Kumuleringsaksjonen ga resultater. Da stemmene var talt opp, viste det seg at kvinnene hadde fått flertall i Asker. Av 47 representanter i kommunestyret var 27 kvinner. Kvinner som aldri hadde planlagt noen politisk karriere, så plutselig sitt navn på kommunestyrelista. Kvinner som hadde ønsket fast plass, men ikke ble verdsatt nok i partiene, kom inn. Menn som hadde regnet seg som selvsagte vinnere, måtte la saksmappene ligge.

Asker og Bærum Budstikke skrev dagen etter valget:

«*Både Venstres Per Frydenberg og SFs Mikael Haremo får bare kvinner ved sin side. Det samme gjelder Senterpartiets nye mann Arne Sandbu, som også får to kvinner med seg, eller rettere sagt foran seg. I Høyres gruppe får ordfører Jon Fossum 11 kvinner med seg, eller mot seg, med Marie Borge Refsum på topp.*»

Parodi på politisk valg?

Reaksjonene lot ikke vente på seg. Kvinnene ble beskyldt for juks og fanteri – de hadde kuppet seg inn i politikken. Ronald Bye, som den gang var generalsekretær i Arbeiderpartiet, karakteriserte valget som en parodi.

Daværende ordfører i Bærum, Willy Greiner, så det hele som en karikatur på et politisk valg, og Michael Daniel Kristiansen, daværende generalsekretær i Kristelig Folkeparti, mente utviklingen var uheldig og unaturlig. Han tok også til orde for å endre valgloven slik at den ikke kunne bli «utnyttet og misbrukt slik en gang til.»

– Menn har brukt denne metoden i årtier for å få inn enkelte menn og bli kvitt andre. I 1971 brukte kvinnene den. Da ble det hele suspekt. Rart, sier Per Hovengen i dag, mannen som i sin tid var med på å gi kvinnene opplæring i kumuleringsmetoden.

Partipisk og overvåkning

Sov Dukke Lise

Skrevet av Berit Ås til valgkampen i Asker i 1971

Sov Dukke Lise, sov og bli stor,

og mens du sover, styrer din bror,

planlegger veier, bygger bedrift.

Sov Dukke Lise, sov og bli gift.

Sov Dukke Lise, sov og bli stor,

før du vet av det, er du blitt mor.

Kanskje du fikk ditt barn på klinikk.

Vær da takknemlig for alt du fikk.

Sov Dukke Lise, der står et tre,

som du i blant kan glede deg ved.

De andre gikk dukken i kullos og bly.

Sov Dukke Lise, slumre på ny.

Sov Dukke Lise, sov og bli stor,

og mens du sover, ødes din jord.

Fisken i havet, fuglen på gren,

sakte forgiftes en etter en.

Derfor min Lise må du stå opp,

rope et varsko, kreve en stopp,

mane til kamp i handling og ord

både for din og alle barns jord.

Da kvinneflertallet inntok sine plasser i kommunestyresalen i Asker i januar 1972, ble frontene hardere. Kvinnene fikk merke hvordan det var å bryte inn på mennenes domene. Kvinnene ble møtt med partipisken, spesielt i de største partiene. De ble overvåket av mennene og fikk ikke lov å samarbeide med kvinner i andre partier. Ble slikt samarbeid oppdaget, måtte de stå skolerett for partiledelsen. Likevel var det naturlig for kvinnene å samarbeide. Spesielt blant dem som hadde sittet i kommunestyret i perioden før «kuppet».

Kvinnene observerte hvordan mennene snakket sammen på tvers av partiene, og hvor salige de var i blikket da de kom samlet ut fra toalettet. Det var nemlig der, blant pissoarene, at viktige politiske saker ble avgjort. Slik innså de at kvinnene også måtte drive taktisk spill. Og de tok mennenes egne våpen i bruk.

Nå ble også dametoalettet et åsted for politiske avgjørelser. Det utviklet seg vennskap på tvers av partigrensene, og do-møtene ble utvidet til hemmelige møter i biler sene nattetimer.

Nå ble også dametoalettet et åsted for politiske avgjørelser. Det utviklet seg vennskap på tvers av partigrensene, og do-møtene ble utvidet til hemmelige møter i biler sene nattetimer. Etter kommunestyremøter, eller møter i råd og utvalg, satt de sammen i sine biler til langt over midnatt og diskuterte politikk.

Hemmelige kjøkkenmøter

Ved sjutida, tidlig søndag morgener, møttes også Marie Borge Refsum fra Høyre og Berit Ås fra Arbeiderpartiet, hjemme på kjøkkenet hos Berit i Asker.

Barnehager og trafikksikkerhet var noen av sakene som sto øverst på prioriteringslista. I flere år hadde de sett barn bli drept i trafikken i Asker, fordi skoleveiene var farlige. Kravet var trygge barnehager og gang- og sykkelveier.

Det var den eneste tida på døgnet mannlige partikolleger ikke så dem, ektefellene ikke krevde oppvartning, og ungene ikke trengte mors oppmerksomhet.

Her la de politiske slagplaner, og de lærte seg politiske strategier og spillet bak spillet for å få sine synspunkter igjennom. Barnehager og trafikksikkerhet var noen av sakene som sto øverst på prioriteringslista. I flere år hadde de sett barn bli drept i trafikken i Asker, fordi skoleveiene var farlige. Kravet var trygge barnehager og gang- og sykkelveier.

Mødrenes ansvar for trafikksikkerheten

Men de fleste mennene i formannskapet mente trafikksikring var unødvendig bruk av ressurser, og uansvarlig bruk av skattebetalernes penger. De hadde helt andre tiltak for å redusere antall ulykker. Mennene hevdet at mødrene kunne følge sine barn til skolen. Og ikke slippe dem alene langs veien. Samtidig spredde Trygg Trafikk en plakate som viste en liten gutt inneklemt mellom to store lastebiler. I teksten sto det «Hvor er mor?».

Men de fleste mennene i formannskapet mente trafikksikring var unødvendig bruk av ressurser, og uansvarlig bruk av skattebetalernes penger. De hadde helt andre tiltak for å redusere antall ulykker. Mennene hevdet at mødrene kunne følge sine barn til skolen.

Til slutt fikk kvinnene igjennom et prinsippvedtak om at ingen veier skulle planlegges uten at det ble planlagt gang- og sykkelvei samtidig. Det var et historisk vedtak. Også når det gjaldt bygging av barnehager, hadde flertallet av mennene liten forståelse for kvinnes syn.

Foto: Eng, Knut B.

Oslo Museum

Asker rådhus i 1966.

Barhytter i stedet for barnehager

– Argumentene mot våre standpunkter var mange. Menn sa at barn kunne bygge barhytter, i stedet for å være i barnehage, forteller Refsum fra Høyre.

“

Menn i Arbeiderpartiet fortalte «sine» kvinner hvor urimelig det var å bruke skattepenger på tiltak som bare ville gi de pelskleddede borgerlige kvinnene mulighet til å gå på konditori eller spille bridge.

Mannsbastionene i de to største partiene forsøkte også å splitte kvinnene med såkalte ideologiske argumenter.

Kvinnens lille røde

Kvinnens lille røde kom ut på Gyldendal i 1971. Det er en håndbok med praktiske tips om hvordan kvinner kan få større politisk innflytelse. Ansvarlig for *Kvinnens lille røde* var en redaksjonskomite bestående av Berit Ås, Wenche Håland, Elisabet Helsing, Dagmar Johansen, Hildur Henriksen, Annemor Stensland og Anne Lise Refsum. I alt 23 forfattere kom med bidrag til boka.

I innledningen av *Kvinnens lille røde* heter det:

«Vi er en stor gruppe mennesker som nå er blitt sikre på at vi ikke liker den verden som menn har skapt omkring oss. Lenge har vi klaget over at vi ikke har fått de rettigheter som burde tilkomme oss etter menneskerettighetserklæringen og etter alle våre hjemlige partiers prinsipputtalelser. Nå, i den 11. time, forstår vi at aldri noen kommer til å gi oss kvinner de rettighetene.

Vi må ta dem selv.

I århundrer har vi lojalt kjempet andre gruppers frigjøringskamper. Når kampen var over, har vi latt oss kaste tilbake i en underordnet og utbyttet plass i samfunnet. Om og om igjen har det skjedd, uansett om det var arbeiderne, negrene eller den 3. verdens frigjøringsbevegelser som vant sine seire.

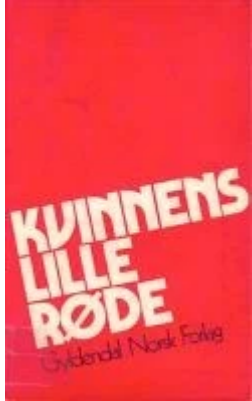
Nå tror vi ikke lenger på løfter. Vi tror på handlinger. Våre egne handlinger. Derfor skriver vi KVINNENS LILLE RØDE.»

Menn i Arbeiderpartiet fortalte «sine» kvinner hvor urimelig det var å bruke skattepenger på tiltak som bare ville gi de pelskleddede borgerlige kvinnene mulighet til å gå på konditori eller spille bridge.

De konservative mennene oppviglet til moralsk forargelse over sosialistkvinner som bare ville ha jobb for å skaffe seg vaskemaskin og TV. Dessuten var kvinnens plass i hjemmet. Slik var det, og

slik burde det bli.

Men på dette spørsmålet var det tverrpolitisk enighet blant kvinnene. Ved en budsjettforhandling, hvor finansmannen truet med at sykehjem ville gå tapt hvis kvinnene tvang igjennom barnehageutbygging, skar kvinnene i budsjettet til teknisk etat i stedet. Det hadde aldri skjedd tidligere.

Kvinnens lille røde fra 1971 inneholdt praktiske tips til hvordan kvinner kunne få større innflytelse i politikken.

Foto: Gyldendal

Gjennom flertallsmakten fikk kvinnene sikret et historisk viktig vedtak om at det skulle bygges en kommunal barnehage hvert år i den kommende tiårsperioden.

Ettertanker

Tove Bye, Marie Borge Refsum, Kari Bjerke Anderssen og Berit Ås følte de fikk til mye i perioden med kvinneflertall, men også at de mistet en del. Selvfølgelig var det også mange saker der kvinnene var splittet.

– Det som er vanskelig å forstå nå er hvordan «kvinnekuppet» kunne få så mye negativ oppmerksomhet, mens de 22 kommunene i landet hvor ikke en eneste kvinne fikk plass i kommunestyret, ikke ble omtalt. Det var ingen som skrev at de var blitt kuppet av menn, sier Marie Borge Refsum.

– Vi skapte holdningsendringer. Men mye er ugjort. Og mye er glemt. Derfor trenger vi fortsatt kjempe for våre rettigheter og likheter, mener Berit Ås.

Denne historien er satt sammen av Marte Ryste på grunnlag av boka Kvinnekuppet i Asker (1998) skrevet av Irene Mårdalen, samt artikkelen «Kvinnekuppet i Asker», av Irene Mårdalen, Asker og Bærum's Budstikke 7. juli 1994. Boka bygger på samtaler Mårdalen har hatt med Tove Bye, Marie Borge Refsum, Kari Bjerke Anderssen og Berit Ås, som alle satt i formannskapet i Asker.

Se også

- [Kvinneres inntog i norsk politikk: Kvinnemakt og likestillingspolitikk 1970–1990](#)
- [Kvinnerepresentasjon i politikken](#)

Kilder

- [Mårdalen, Irene \(1998\): Kvinnekuppet i Asker. Oslo: Falch hurtigtrykk.](#)
- [Ås, Berit m.fl. \(red\) \(1971\): Kvinnens lille røde. Oslo: Gyldendal.](#)

1970-TALLETS KVINNEKAMP

KVINNER I POLITIKKEN

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.